

Stane Pišlar – Stric

✍ Janez Kavar

Staneta Pišlarja se spominja le še zelo ozek krog gornikov, alpinistov in nekdanjih častnikov vojaških planinskih enot. Bil je sodobnik Skalašev, gornik po srcu in duši. Kot častnik vojaških planinskih enot, Vojske Kraljevine Jugoslavije, slovenskih partizanskih enot in kratko tudi JLA, pa je bil gornik tudi po poklicu. Iz trohice še živečih spominov nanj je moč razbrati, da je bil predan ljubitelj gora, strokovnjak, zavzet vzgojitelj, prijatelj in podpornik predvojne in povojne slovenske alpinistične generacije. V slovenski gorniški zgodovini si brez dvoma zasluži vsaj skromno pozornost. O majorju Pišlarju je ohranjeno zelo malo podatkov, večinoma zgolj ustnih. Najbolj podrobno se ga spominja Janez Lušina, partizan in častnik izvidniških in planinskih enot JLA od njihovega začetka v letu 1945, še vedno aktiven gornik in smučar. Večinoma po Lušinovih pripovedih in zapisih lahko sestavimo nekakšen kratek in (še) nepopoln Pišlarjev portret.

Stane Pišlar je bil Primorski Slovenec, ki se je tako kot mnogi po prvi svetovni vojni pred fašizmom umaknil na slovensko ozemlje, v Jugoslavijo. Končal je vojaško akademijo Vojske Kraljevine Jugoslavije v Beogradu in bil kot pehotni častnik dodeljen v 1. planinski polk, oziroma njegov bataljon v Škofji Loki. Pišlar je bil med vojaki poznan kot zelo dober človek in zato se ga je prijel vzdevek »Stric«. Okoli leta 1932 je bil kot mlad poročnik poveljnik graničarskega odseka na delu tedanje jugoslovansko-italijanske meje v predelu Triglav-Bogatin-Črna prst. Kasneje je bil prestavljen v planinski bataljon v Škofji Loki.

Na velikonočni ponedeljek, 29. marca 1937, se je na smučarski tekmi Pod Storžičem, ki jo je organizirala tržiška podružnica SPD, zgodila doslej največja nesreča, ki so

Reševanje v plazu pod Storžičem leta 1937 so vodili Stanko Hudnik, Bogdan Breclj, kapetan Stane Pišlar in Joža Čop (Triglavska muzejska zbirka).

jo povzročili snežni plazovi pri nas, v kateri je umrlo devet tržiških smučarjev. Sprožena je bila obsežna reševalna akcija, ki jo je kot načelnik reševalnega odseka SPD vodil dr. Bogdan Breclj, sodelovali pa so še Stanko Hudnik in Jeseničani Joža Čop, Matevž Frelih in Andrej More - Gandi. Za pomoč je bilo zaprošeno tudi vojaško poveljstvo takratne Dravske divizijske oblasti, ki je Pod Storžič poslalo 54 vojakov bataljona 1. planinskega polka iz Škofje Loke. Četi vojakov planincev je takrat pod Storžičem poveljeval kapetan (stotnik) Stane Pišlar. France Malešič je v svoji knjigi "Spomin in opomin gora", na strani 162, priložil fotografijo, ki jo hrani Triglavsko muzejska zbirka s podnaslovom: "Reševanje v plazu pod Storžičem leta 1937 so vodili Stanko Hudnik, Bogdan Breclj, kapetan Stane Pišlar in Joža Čop". Med drugo svetovno vojno je Pišlar prestopil na partizansko stran in bil kot šolan vojaški častnik predavatelj v oficirski šoli narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije. Po vojni je Pišlar postal častnik nove jugoslovanske vojske. Le-ta je z izbiro kadra in začet-

nim specialističnim alpinistično-smučarskim usposabljanjem začela formirati svoje planinske enote. Prve tečaje za častnike bodočih enot JLA je kot glavni inštruktor vodil major Stane Pišlar iz štaba 4. armade JLA, ki je imel sedež v Ljubljani. Major Pišlar je v inštruktorske vrste že na začetku pritegnil svoje prijatelje in znanke iz alpinističnih in smučarskih vrst. Eden prvih takšnih tečajev za vojake izvidniške čete 31. divizije se je vršil decembra 1945 na Velikih Blokah. Pišlar je kot smučarska inštruktorja angažiral Staneta Koblarja z Jesenic in Toneta Ažmana iz Kroke. Že kmalu zatem, od 20. januarja do 20. marca 1946, je Pišlar vodil nadaljevalni smučarsko-planinski tečaj za komandirje planinskih in izvidniških enot JLA v Kranjski Gori. V te enote je prihajalo vse več Slovencev, zlasti alpinistov in smučarjev, ki so na ta način vsaj delno ohranjali stik z alpinizmom in smučanjem tudi med vojaškim rokom. Pišlarju in njemu podobnim slovenskim častnikom gre tudi tiha zahvala, da je marsikateri redek kos alpinistične in reševalne opreme iz takratnih vojaških skladišč "neopazno" prišel med alpiniste.

JLA je poleti 1946 formirala tri planinske bataljone, v sestavi 4. armade s sedežem v Podbrdu, 6. armade v Konjicu in 1. armade v Kolašinu. Bataljoni so bili četrte sestave s po dvema planinskima četama in četo z izvidniškim, inženirskim in vodom za zvezo. Načrtno pa je že vzgajala tudi častniški kader, med katerim so v planinskih enotah vidno mesto zavzemali častniki slovenskega rodu. Spomladi leta 1947, od marca do aprila, je major Pišlar vodil visokogorski smučarski tečaj za častnike na Kredarici. Kot inštruktorje je angažiral Joža Čopa, Staneta Koblarja, Andreja Moreta in Dolfeta Kramžarja, kot častniki pa so mu pomagali še kapetan (stotnik) Trifunović in poročnik Leban ter podoficir (podčastnik) Čubrilovič. V Planinskem vestniku iz leta 1948, na straneh 281–291, v opisu prve ponovitve plezanja Čopovega stebra z Darom Dolarjem (»Čopova smer v Triglavski steni«) Pišlarja omenja tudi Dr. France Avčin: "Mokri kot miši smo v dežju nadaljevali pot prek Praga v Vrata. Tam se naju je major Pišlar razveselil prav tako kot midva njegovega toplega čaja. Kljub dvema daljnogledoma in dežurni službi

pri njih, naju niso mogli opaziti in že je na tistem mislil na rešilno odpravo."

Junija 1948 je major Pišlar zadnjikrat vodil alpinistični tečaj za častnike v Vratih. Aljažev dom je takrat oskrboval Janez Brojan st. z družino. Tisto leto je Pišlar z vojaki takratne 3. krajiške brigade cesto iz Mojstrane v Vrata usposobil za uporabo s tovornjaki. Med junijskim tečajem so pri Beli crkvi v Srbiji jugoslovanski graničarji ustrelili takratnega načelnika Generalštaba JLA, generala Arso Jovanovića. Kot se spominja eden Pišlarjevih prijateljev, je ob neki večerni debati v Vratih Pišlar nič hudega hoteč pokomentiral Jovanovićevo smrt, češ kako neroden je moral biti general, da so ga ubili. Čez noč je padel v nemilost in Golega otoka so ga lahko rešili samo predvojni planinski prijatelji: dr. Bogdan Breclj in njegov brat Marjan Breclj ter Boris Zihlerl. Pišlar je moral nemudoma zapustiti JLA. Kasneje se je preživljal kot učitelj predvojaške vzgoje, bil pa je še naprej aktiven v raznih športnih organizacijah. To je večinoma tudi vse, s čimer lahko portretiramo zavzetega slovenskega gornika, vojaka in gorniškega vzgojitelja Staneta Pišlarja - Strica. Mogoče pa bomo tudi s tem zapisom zvedeli o Pišlarju kaj več, saj si to brez dvoma zasluži.

Življenje

Zdaj že vem, da nisi, kot se zdi –
nedosežen vrh, ki tja kipi,
kjer svod brezdanji s soncem se poljublja,
kamor si srce zaman želi,
na poti k tebi venomer se zgublja.
K tebi vodi množica poti,
le najti jih je treba – eno zase;
stopala po njej do konca dni,
pazila bom, da kdaj se ne zarase,
nikdar več se v gošči ne zgubi.
Nekoč postaneš krotek kot planina,
zmogla bom, kar si srce želi:
za mano bo ostala ta dolina,
ti pa dom za moje srečne dni.

Mojca Luštrek